

Ο πίναξ του Μακρυγιάννη για τα Μίστικα *

Στην εφημερίδα το «Βήμα της Πρεβέζης» της 28 Ιουλίου 1953 εδημοσίευσά, με σχόλια και εξηγήσεις, το δημοτικό τραγούδι για το ναυτικό κατόρθωμα των τολμηρών Υδραίων καπεταναίων, που έλαβαν διαταγή από τον Κυβερνήτη Καποδίστρια να πλεύσουν στο στόμιο του Αμβρακικού, να φθάσουν στην Βόνιτσα, να κυριεύσουν το βενετσάνικο κάστρο της, εξουδετερώνοντας την τουρκική φρουρά, που είχε κλεισθή μέσα και επολιορκείτο από τους Έλληνες.[∇] Έπρεπε να βρεθή και το κάστρο τούτο με ελληνική σημαία για να περιληφθή στα όρια του νέου ελληνικού κράτους, τα οποία συζητούσαν από του 1824 αι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις. Ο Κιουταχής ενίσχυε την φρουρά των Τούρκων και υπήρχε κίνδυνος να ματαιωθή το πάρσιμο του κάστρου. Υπήρχε και κίνδυνος διπλωματικών προστριβών με τους Άγγλους, όταν θα εμφανιζόνταν στα νερά του Ιονίου και του Αμβρακικού, απέναντι και κοντά στην αγγλοκρατούμενη Λευκάδα, στολίσκος ελληνικός πλέων στα μέρη τούτα, όπου οι Άγγλοι δεν επέτρεπαν τον ναυτικόν αποκλεισμό των Ελλήνων. Την εποχήν αυτή η πολιτική της Αγγλίας έκλινε μάλλον προς τον Σουλτάνον και αυτό το ήξερε καλά ο Καποδίστριας. Και είναι κάπως αξιοπερίεργο πώς οι Άγγλοι άφησαν ή μάλλον δεν παρεμπόδισαν να πλεύση ο εκστρατευτικός στολίσκος στο στόμιο του Αμβρακικού. Να υποθέσωμε ότι αυτό έγινε, γιατί ο αρχηγός του στολίσκου ήταν ο Άγγλος στρατηγός Τσώρτς; Έχουμε τόσα παραδείγματα που επροστάτευσαν οι Άγγλοι, στα Επτάνησα, τα καταδιωκόμενα από το ελληνικό ναυτικό τούρκικα πολεμικά.

Τις λεπτομέρειες του κατορθώματος αυτού των ελληνικών μιστικών, αφηγούνται οι ιστορικοί Κρέμος,¹ Τρικούπης,² και Φωτόπουλος.³

* Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Αγών Πρεβέζης* σε τρεις συνέχειες, στα φύλλα 174 της 23.6.1958, σελ. 2 & 3· 175 της 30.6.1958, σελ. 2 και 176 της 7.7.1958, σελ. 2.

[∇] Βασιλάς Ηλίας, «Στον καιρό με τα μίστικα 11 έως 21.9.1828», Βήμα Πρεβέζης, φύλλο 549 της 28.7.1953, σελ. 1 & 2.

¹ Κρέμος, τόμ. Α', σελ. 31.

² Τρικούπης Σπυρίδων, *Ιστορία της ελληνικής επανάστασεως*, τόμ. Δ', Αθήνα 1888, σελ. 237-238.

³ Φωτόπουλος, τόμ. Α', σελ. 149.

Το αναφέρει επίσης και ο ιστορικός Κασομούλης στα Στρατιωτικά του Ενθυμήματα, σελ. 1840 του χειρογράφου. Ο εκδότης όμως του χειρογράφου, λόγιος Γιάννης Βλαχογιάννης, παραλείπει να το δημοσιεύσει στον οικείο τόπο, σημειώνοντας τα παρακάτω: «Παραλείπεται εράνισμα του συγγραφέα (δηλαδή του Κασομούλη) όπου περιγράφεται το γνωστό ναυτικό κατόρθωμα του περάσματος τριών ελληνικών πλοίων στον Αμπρακικό».⁴

Το γεγονός αυτό έμεινε στη μνήμη του λαού της Πρέβεζας στους στίχους του γνωστού δημοτικού τραγουδιού. Τον καιρό με τα «μίστικα» ή απλώς «τα Μίστικα».⁵ Λέγονται δε μίστικα στην γλώσσα των ναυμάχων του 1821 τα μικρά, 50 ή 60 τόννων, πολεμικά με ίσιο πάτο, που μπορούν να πλεύσουν σε αβαθή νερά, γράδους, όπως είναι το λούκι (υφαλαύλαξ) μεταξύ των ακτών του Ακτίου-Λευκάδος και Ηπείρου, μήκους 1.400 μέτρων περίπου και βάθους 5-7 μέτρων.

Διοικητής τότε της άμυνας των φρουρίων της Πρέβεζας, Βόνιτσας, Μεσολογγίου, Ναυπάκτου και Αντιρρίου ήταν ο Ρεσίτ πασάς, ο πορθητής του Μεσολογγίου. Αρχηγός των τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων των φρουρίων της Πρέβεζας ήταν ο Βελή μπέης, Αλβανός νουνεχής και αν-

⁴ Κασομούλης Νικόλαος Κ., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821-1833: προτάσσεται ιστορία του αρματωλισμού*, εισαγωγή και σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη, τόμ. Γ', Αθήνα 1942, σελ. 116, σημ. 1.

⁵ Το ποίημα όπως δημοσιεύτηκε εις το «Βήμα» Πρεβέζης, στα 1953 έχει ως εξής:

Παρασκευή το γιόμα η ώρα τις εφτά
μπουκάραν δυό σαλούπες, τέσσαρα μίστικα.
Γυρίζουν, τριγυρίζουν στον Παντοκράτορα,
γυρίζει το παπόρι ρίχνει μια κανονιά
τσακίζει τα μποντένια, ραγίζει τα γυαλιά
κι' οι Τούρκοι κατεβαίνουν στα Παλιοσάραγα.
Σταυρέ μου, σταυρωμένε που σε δοξάζουμε
βάλε μας το μάϊστρο για να μπουκάρωμε.
Σταυρέ μου, σταυρωμένε που σ' έχουμε ψηλά
βόηθα μας να διαβούμε να πάμ' στην Βόνιτσα.

Να και πως το τραγουδάνε σήμερα οι Πρεβεζάνοι:

Παρασκευή το γιόμα η ώρα τις εννιά
μπουκάρουν δυό σαλούπες, τέσσαρα μίστικα.
Γυρίζουν, τριγυρίζουν στα Παλιοσάραγα,
πάλι ξαναγυρίζουν στον Παντοκράτορα.
Γυρίζει μια σαλούπα ρίχνει μια κανονιά
γκρεμίζει τα σαράγια ραγίζει τα τζαμιά.
Σταυρέ μου, σταυρωμένε που σε δοξάζουμε
βάλε μας το μάϊστρο για να μπουκάρουμε
στην Πρέβεζα να μπούμε για να την πάρουμε.

δρείος, όπως τον κρίνει ο επιβαίνων του ελληνικού στολίσκου, ποιητής Γ. Ζαλοκώστας.

Αρχηγός των εκστρατευτικών δυνάμεων του στολίσκου ήταν ο Άγγλος στρατηγός Τσώρτς και ο Πασάνος, οι οποίοι επέβαιναν στα ατμόπλοια «Καρτερία» και «Επιχείρησις». Θα ήταν στις 13 ή 14 Σεπτεμβρίου 1828, παραμονή της γιορτής του Σταυρού, όταν ο στολίσκος από τα 4 μίστικα και τις δύο σαλούπες έφθασε πλέων κοντά στο Μύτικα. Ο βορειοδυτικός άνεμος (μαΐστρος) σταματάει την εποχή αυτή. Γι' αυτό ο στολίσκος περιφερόταν έξω από το στόμιον ώσπου να φυσήξει μαΐστρος. Κάποτε, μεταξύ 15 και 19 του Σεπτεμβρη, ημέρα Παρασκευή, ώρα 7^η τουρκική, δηλαδή 1^η απογευματινή, μόλις έβαλε λίγο μαΐστρο, εισέπλευσαν τα τολμηρά πλοία στο στόμιον καταπυροβολούμενα από τα πυροβολεία των φρουρίων Αγίου Γεωργίου, Παντοκράτορος και Ακτίου.

Ο ποιητής Γ. Ζαλοκώστας έδωσε ζωντανή και ρωμαλέα περιγραφή του κατορθώματος, αν και σε στίχους καθαρευουσιάνικους, στο ποίημά του το «Στόμιον της Πρεβέζης». Επικεφαλής της ναυτικής αυτής μοίρας, πρόπλους, ήταν ο Ανδρέας Κωφός από τον Πόρο, κυβερνήτης του μίστικου «Φιλελληνίς». Αυτός επυροβολήθηκε από της ακτής της Πρέβεζας από τους Τούρκους και σκοτώθηκε. Μόλις το μαθαίνει ο αδελφός του, ναύτης εις άλλον πλοίον, πηδάει στην θάλασσα και φθάνει στο πλοίο του Ανδρέα, όπου τον ασπάζεται νεκρόν. Αμέσως σπεύδει και αντικαθιστά τον σκοτωμένον ο πρωρεύς Ανδρέας Σπαχής ή Τενεκές. Κι' αυτός όμως σκοτώθηκε, ύστερα από λίγες μέρες από την είσοδο του στολίσκου, όταν τα μίστικα από τον κόλπο της Βόνιτσας επετέθησαν στο λιμάνι της Πρέβεζας νύχτα και εκυρίευσαν δύο πολεμικά και έβαλαν φωτιά σε άλλα που έπαιρναν στρατό τούρκικο για την Βόνιτσα προς ενίσχυση του φρουρίου της. Έλαβε μέρος σ' αυτήν την ναυτική επιχείρηση και ένας άλλος περίφημος ναυμάχος, πρώην πλοίαρχος του στόλου του Αλή πασά στον Αμβρακικό,⁶ ο ηρωικός Χρύσανθος Μωραϊτάκης.[⊗]

Τελευταίος εισέπλευσε στο στόμιον ο Αναστάσιος Παρασκευάς, διοικητής του μίστικου «Χαρίκλεια». Αυτό έχασε τα νερά του και τράβηξε προς τον ορμίσκον της Μαργαρώνας, νομίζοντας ότι από κει είναι η δεύτερη είσοδος του Αμβρακικού που φέρνει προς την Βόνιτσαν. Έξω από το

⁶ Ιδέ και *Νέα Εστία*, αριθμ. 739 της 15.4.1958, Κ. Σ. Κώνστα και *Βήμα Πρεβέζης*.

⊗ Τέλος του πρώτου μέρους του άρθρου.

Ψαθάκι κόλλησε το πλοίο του, ενώ οι Τούρκοι βλέποντες την ατυχία του στέλνουν βάρκες με ένοπλους Τούρκους να το κυριεύσουν. Ένας μούτσος της «Χαρίκλειας» σκοτώνει τον Σελίμ, γαμπρόν του Βελή μπέη, μόλις έρχιχνε την αρπάγη να αιχμαλωτίσει το πλοίον. Και αυτός, όμως, φονεύεται από τούρκικα βόλια. Εν τω μεταξύ με τις ίδιες δυνάμεις του ξεκολλάει το πλοίο του Παρασκευά, ξαναβρίσκει το δρόμον του και σπεύδει να ακολουθήσει τα άλλα που είχαν φθάσει ήδη στο Σκαφιδάκι.

Σ' ένα από τα μίστικα επέβαινε και ο Δημήτριος Γκέγκας, πρόγονος της γνωστής πρεβεζιάνικης ναυτικής οικογενείας. Αυτήν την πληροφορίαν την έχω από τον μακαρίτη Γερογιάννη και τον Νέστορα Γεωργίτη. Ενώ με τόλμην και αποφασιστικότητα εισέπλεαν τα τέσσερα μίστικα και οι δύο σαλούπες το στόμιον, τα πολεμικά «Καρτερία» και «Επιχείρησις» εκαονοιοβόλουν τα κάστρα του Αγίου Γεωργίου, του Ακτίου και του Παντοκράτορος, «Δυάς πυροσκάφων

το φρούριον πλήττει
καπνόν εξεμούσα
και πυρ και βροντάς»

γράφει ο ποιητής Ζαλοκώστας. Στο φρούριο του Παντοκράτορος επροξένησαν και ζημιά οι κανονιοβολισμοί.

Εν τω μεταξύ σκληρή μάχη διεξάγεται στα λειβάδια του ακάλυπτου χώρου του Ακτίου. Από ξηράς έφθασεν αξιόλογον εκστρατευτικόν σώμα Ελλήνων, αποτελούμενον από τους πιο διακεκριμένους καπεταναίους. Δεν είχαν περάσει πολλά χρόνια από τον Χαλασμό της Πρέβεζας από τον Αλή πασά και οι αναμνήσεις των διασωθέντων καπεταναίων της Πρέβεζας από το συνταρακτικό εκείνο γεγονός δεν είχαν σβήσει. Έσπευσαν λοιπόν με προθυμία και αυταπάρνηση να σχηματίσουν το εκστρατευτικό σώμα, που θα έπαιρνε το κάστρο της Βόνιτσας και θα έκαμνε επιχείρηση και εναντίον της Πρέβεζας. Μέσα στο νου των καπεταναίων και μαχητών αυτών και στα μύχια της καρδιάς των, ασφαλώς κρυβόταν ο πόθος της εκδικήσεως του Χαλασμού της περιλάλητης πόλης και της απελευθερώσεώς της, αν τους ερχόνταν βολικά. Αν και ως πολιτικός ο Καποδίστριας θα απέκλεισε τέτοια σκέψη για να μη δυσαρεστήση τους Άγγλους, οι οποίοι ήθελαν να μένη το στόμιο του Αμβρακικού στους Τούρκους, όπως και έμεινε με την συνθήκη του Λονδίνου (Μάιος 1832) και μόλις το 1881 παρεχωρήθη τον Ακτιον στο Ελληνικό Βασίλειο.

Τα ονόματα όλων των καπεταναίων που έκαμναν την μικρή αυτή Τρωϊκή εκστρατεία τα απαθανάτισε ο πίναξ του Μακρυγιάννη (Εικ. 1). Είναι 25 οι εικόνες αυτές των μαχών του 1821. Τις είχε παραγγείλει με έξοδά του ο στρατηγός Μακρυγιάννης στον αυτοδίδαχτο καλλιτέχνη και αγωνιστή Παναγιώτη Ζωγράφο και έγιναν κάτω από την άμεση οδηγία του και συμβουλές του.

«Σε όλα τα κάδρα αυτά που έδωσα των πρέσβων και του βασιλέως» αναφέρει ο Μακρυγιάννης «ήταν ζωγραφισμένες οι θέσεις και τα ονόματα των Τούρκων και Ρωμαίων γραμμένα από κάτω και η κάθε θέση σημειωμένη με νούμερο και ύστερα γραμμένο από κάτω εις το κάδρο με το νούμερο». Κι' όλα έλεγαν «Στοχασμός του Μακρυγιάννη. Έγιναν 25 εικόνες με τα ίδια του τα έξοδα και κόπους προς ευχαρίστησιν των πατριωτών και των ευεργετών μας φελλήνων». Ας σημειωθή πως ο Μακρυγιάννης την ήξερε καλά την Πρέβεζα και τον Αμβρακικό, γιατί εμπορευόνταν στην Άρτα δέκα χρόνια προ του 1821 και στο έτος τούτο ήλθε από την Πάτρα φέρνοντας κεριά και λαμπάδες που τις επούλησε την Μεγάλη Πέμπτη σε παγκάκια στους Χριστιανούς έξω από τον Άγιο Χαράλαμπο. Συγκινητικά τα διηγείται ο ίδιος στα Απομνημονεύματά του. Μιά κόρη του Κίτσου Μακρυγιάννη ήταν η σύζυγος του καθηγητού του Πανεπιστημίου Χρήστου Μαλτέζου.[⊗]

Ας δώσουμε τώρα τον περιγραφικό τίτλο της εικόνας με αριθμό 21, που παριστάνει το παραπάνω ναυτικό κατόρθωμα και αναφέρει λεπτομερειακά τα ονόματα του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος που από την ξηράν απέκρουσε έξοδο του τουρκικού στρατού του κάστρου του Ακτίου, τον ανάγκασε να ξανακλεισθή μέσα και διευκόλυνε έτσι το μπουκάρισμα του στολίσκου στον Αμβρακικό και συνέχεια στην Βόνιτσα για ενίσχυσιν του τμήματος του ελληνικού στρατού που επολιορκούσε το κάστρο της.

Ο πίναξ αυτός όπως και οι άλλοι έχει διαστάσεις 0,64 x 0,40 [μ.] και φυλάσσεται μαζί με τους άλλους στη Μπενάκειο Βιβλιοθήκη. Ιδού ο τίτλος γραμμένος από κάτω από το κάδρο « 1) Η Βόνιτσα και το φρούριόν της και ο λιμήν της. 2) Η Πρέβεζα και Πούντα. 3) Ο Πορφύριος και οι δύο αυτού επίσκοποι. Ο εις εξ αυτών Ρωγών, εσκοτώθη εις Μεσολόγγι.⁷ 4) Οι

[⊗] Τέλος του δεύτερου μέρους του άρθρου.

⁷ Σημείωση Ηλία Βασιλά. Αναχρονισμός του Μακρυγιάννη. Το Μεσολόγγι έπεσε στις 9 Απριλίου 1826.

οικοκυραίοι οπλαρχηγοί, Μεγαπαναίοι, Μαυροματαίοι, [Καραγιανναίοι], Σταϊκαίοι, Γεροθανασαίοι, Μαγγιναίοι, Καψαλαίοι, Κοτζικαίοι, Μπαλμπαίοι, Τζιμπουρακαίοι, Γαλαναίοι, [Καναβαίοι, Σουσιμαναίοι, Ξυδαίοι, Σωτηραίοι, Λογοθεταίοι, Μπαρλαίοι, Ισκαίοι, Σταναίοι], Ραγκαίοι, Σκαρμιτζαίοι, Βαρνακιωταίοι, Γριβαίοι, Κατσκογιανναίοι, Τσονκαίοι, Τζελαίοι, Μακραίοι, Σιαδημαίοι, Βλαχαίοι, Ντεληγιωργαίοι, Κουσουραίοι, Θωμαίοι, Γερολαμπαίοι, Πολυμεραίοι, Ντοβαίοι, Γλυκοχωριταίοι, Βαληγιαννακαίοι, Ζερβαίοι, Κιτζαίοι, Νασνικαίοι, Ευμορφόπουλος, Βησσαρίος, Γριβογιωργαίοι, Ροκκαίοι, Γιαννηκώστας, Φαρμακαίοι, Χάσκαρης, Χινόπωρος, Παγούρας, Σουλταναίοι, Καρπουζαίοι και όσοι δεν είναι εις την ενθύμησίν μας. Αγωνίσθησαν εις αρκετούς πολέμους και εθυσιάσθησαν και κατ' εξοχήν όταν επήγεν ο Γενεράλ Τζούρτζ πολλοί εξ αυτών ηγωνίσθησαν εις αυτά τα μέρη και εις άλλα και ωφελήθη η Πατρίς. 5) Ο Γενεράλ Τζούρτζ και οι λοιποί απ' αυτούς όπου εγράψαμεν. 6) Αι γυναίκες φέρουν νερό και πίνουν οι Έλληνες όπου πολεμούν. 7) Πολεμούν οι Έλληνες με τους Τούρκους. 8) Τα πέντε μίστικα μπαίνουν από το στενόν της Πρέβεζας και πολεμούνται απ' όλα τα μέρη με πλήθος κανονιοβολισμών και λιανοτοφυεκίων και αυτά απέρασαν ανδρείως και επήραν και όσα πλοία ήσαν εις τον λιμένα της Πρεβέζης, καθώς φαίνονται οπίσω τους όπου τα πήραν. Ήσαν οι καπεταναίοι αυτών των μιστικών Ανδρέας Τενεκές, Γιώργης Περδίκης, Ανδρέας Μοίρας, Γεώργιος Ελευθερίου, και Κώστας Θεοφίλου. Όσοι οικοκυραίοι εθυσιάσθησαν και έφθειραν τας οικίας των από την Άρταν και άλλα μέρη, Νούτζος, Μιχαίοι, Τουρτούρης, Κωλέτης, Μασκλαβαναίοι, Σταυραίοι, Βραναίοι, Κομποταίοι, Παπαγιανναίοι, Δαμιαναίοι, Κολοκυθαίοι, Κορακαίοι, Αθαν. Άρτας, Οικονομαίοι, Χαβελαίοι, Ν. Ράπτης, Γενοβέλης, Καραβέλας, Μοστραίοι, Σακελαραίοι, Μελάται, Παπαδοπουλαίοι, Ρίζηδες, Λεονταραίοι, Κουτζουμπαίοι, Μπουραίοι, Σταμαίοι, Βλαχουτζαίοι, Κίτζοι, Τζίνηδες, Γκινακαίοι, Τριανταφυλαίοι, Κοτοχιαναίοι, Παπασταμαίοι, Ντζογαίοι, Τσιολιάδες, Καριτζιναίοι, Καλπακαίοι, Γιαλιατζαίοι, Λουριωταίοι, Παπαβασιλαίοι, Διολεταίοι, Μαριναίοι, Πρασιναίοι, Τσερεκλαίοι, [Θωμαίοι, Κοντιλεδαίοι], Γωγαίοι, Μαλεβαδαίοι».[∇]

Μέσα στο κατάλογο των ονομάτων αυτών αναγνωρίζει κανείς πλείστες οικογένειες σημερινές της Πρέβεζας.

[∇] Συμπληρώνουμε, σε αγκύλες, όσα ονόματα παρέλειψε να μεταγράψει ο Ηλίας Βασιλάς.

Και ο επίλογος του ιστορήματος τούτου. Εις τις 5 Μαρτίου 1829 αναγκάσθηκε να παραδοθή το φρούριον της Βόνιτζας εις τους Έλληνας πράγμα που ενεψύχωσε και τις άλλες εκστρατείες των Ελλήνων στην Δυτική Ελλάδα δηλαδή Μεσολόγγι, Βραχώρι, Ναύπακτο. Τον Μάρτη επίσης παραδόθηκε και το πολιορκούμενον φρούριον του Αντιρρίου. Αι νίκες αυτές στην Δυτική Ελλάδα έδωσαν αφορμή να ενταθή η αντίδρασις του Άγγλου Αρμοστού της Επτανήσου. Για τούτο ο Κυβερνήτης Καποδίστριας εξέδωσε προκήρυξη με την οποίαν έδινε διαταγές στα ελληνικά πολεμικά πλοία να μη δυσκολεύουν το εμπόριον των ευρωπαϊκών πλοίων στας ακτάς της Ηπείρου και στα παράλια της Πρεβέζης. Ήταν ένας τρόπος χαλαρώσεως του αποκλεισμού που είχαν κηρύξει στις ακτές αυτές οι Επαναστατημένες Ελληνικές Αρχές, τον οποίον όμως δεν ανεγνώριζαν ως νόμιμον οι Άγγλοι.

ΕΙΚΟΝΑ 1: Πίνακας του Μακρυγιάννη για την κατάληψη της Βόνιτσας, 1828 «Κάδρον της Δυτικής Ελλάδος και κέντρον η Βόνιτζα», έργο Π. Ζωγράφου (Αρχειό Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις ΙΑΝ 0778)